

Ing. Tomáš HELLMUTH, CSc.
Ing. Aleš JIRÁSKA
Zdravotní ústav
se sídlem v Ostravě,
Národní referenční laboratoř
pro komunální hluk

Stará hluková zátěž a ochrana veřejného zdraví před hlukem

Old Noise Load and Protection of Public Health against Noise

Recenzent
doc. Ing. Richard Nový, CSc.

Článek se zabývá institutem tzv. staré hlukové zátěže. Jde o nejproblematictější ustanovení platné právní úpravy regulující hluk v okolí pozemních komunikací. Podrobně je vysvětlen smysl tohoto pojmu a důvody pro jeho zavedení do právních předpisů zajišťujících ochranu veřejného zdraví před hlukem. Jsou uvedeny nejčastější chyby při uplatňování režimu tolerovatelné staré hlukové zátěže. V druhé části je pak uveden nástin metodiky postupu při posuzování možnosti uplatnění režimu staré hlukové zátěže v projekční praxi nebo v rámci státního zdravotního dozoru orgánů ochrany veřejného zdraví.

Klíčová slova: veřejné zdraví, hluk, stará hluková zátěž

Authors are engaged in the institute of so called old noise load, in their article. It is the most problematic enactment of valid legal settlement adjusting noise in the neighborhood of roads.

The sense of this conception and reasons for its institution in the legal regulations ensuring the protection of the public health against the noise are explained in detail. There are specified the most often occurring mistakes at the application of the old noise load tolerated mode. The second part includes the schema of the methodology at assessing the possibility of the old noise load mode application in the designing profession or in the framework of the State Health Inspection of the public health protection bodies.

Key words: public health, noise, old noise load

ÚVOD

Ochrana veřejného zdraví před hlukem v komunálním prostředí je zakotvena v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů [1] (dále jen „zákon“) a nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací [2] (dále jen „nařízení vlády“). Zákon stanovuje především povinnosti osob v ochraně veřejného zdraví, uvedené nařízení vlády pak stanovuje deskriptory hluku a jejich hygienické limity pro jednotlivé kategorie zdrojů hluku a jednotlivá prostředí. Praxe ukazuje, že uplatňování některých ustanovení zákona i nařízení vlády činí uživatelům určité obtíže. Jedním z nejkontroverznějších ustanovení je pojem tzv. staré hlukové zátěže (dále i „SHZ“). Příčinou je pravděpodobně nepochopení smyslu a významu zavedení tohoto pojmu jako kritéria pro regulaci hluku z pozemní dopravy v případě historicky vzniklých situací. Legislativní text ze své povahy neumožňuje širší výklad, a proto je cílem tohoto příspěvku blíže osvětlit pojem SHZ a naznačit metodiku jejího použití.

STARÁ HLUKOVÁ ZÁTĚŽ - DEFINICE A SMYSL

Při změně právních předpisů obecně platí, že nadlimitní hodnota existující k rozhodnému datu, tedy k datu platnosti nového předpisu, by měla být vždy co nejdříve uvedena do souladu s požadavky nového předpisu. To ovšem v řadě případů není z objektivních důvodů možné. Legislativa na takové případy pamatuje tzv. přechodnými ustanoveními. Určitou formou přechodného ustanovení mělo být i zavedení pojmu stará hluková zátěž.

Starou hlukovou zátěží se podle nařízení vlády rozumí hluk v chráněném venkovním prostoru a chráněných venkovních prostorech staveb, který vznikl před 1. lednem 2001 a je působený dopravou na pozemních komunikacích a drahách.

Zavedení SHZ do hlukové legislativy v roce 2000 výše citovanou právní úpravou napravilo předcházející stav platný od roku 1977, kdy povin-

nosti fyzických i právnických osob v oblasti ochrany zdraví před hlukem byly stanoveny pouze vyhláškou a navazujícími tzv. hygienickými předpisy, které stanovovaly hygienické limity hluku i způsob hodnocení hluku v pracovním i komunálním prostředí. Uvedená právní úprava neumožňovala právně ošetřit situace, kdy historicky vzniklé nadlimitní stavy byly sice na jedné straně nepřijatelné, na druhé straně však, vzhledem k nemožnosti je řešit jako celek, protože by to rigorózně vzato znamenalo uzavření většiny komunikací v obcích, byl tento stav jednoduše přehlížen. A to za stavu, kdy již v polovině 80. let, jak zjistila hygienická služba při pořizování hlukových map i měření, byly platné limity hluku překračovány na základních komunikačních systémech přinejmenším všech okresních a krajských měst, o Praze nemluvě.

Institut SHZ byl zaveden v analogii s jinými starými ekologickými zátěžemi proto, aby bylo možno dočasně a za stanovených podmínek právně legalizovat nadlimitní stav, který vznikl v podstatě historicky a spontánně, a na jehož řešení ve smyslu nových právních předpisů nemá společnost v daný moment dostatečné technické a finanční prostředky.

Základním úkolem při posuzování SHZ je rozhodnout, zda SHZ je ještě tolerovatelná či nikoliv. Tedy, zda bude připuštěn stav, kdy jsou obyvatelé v okolí komunikace či dráhy exponováni hlukem představujícím sice určité zvýšení zdravotního rizika, avšak nepřekračující hranici, která by již představovala vážné ohrožení zdraví, resp. nepřijatelné navýšení zdravotních rizik. Znamená to, že pokud hlučnost existující v chráněných prostorech k rozhodnému datu, nepřekročila hygienický limit pro (tolerovatelnou) SHZ, pak je tento stav v této podobě tolerován, a to do té doby, než se prokazatelně zhorší (hlučnost se zvýší). Tolerování starých ekologických zátěží za podmínky, že se již nesmí dále navyšovat, představuje obecný princip přístupu k řešení těchto zátěží. Znamená to, že pokud hladina akustického tlaku reprezentovaná veličinou $L_{Aeq,T}$ existující v chráněných prostorech v okolí dané komunikace či dráhy k rozhodnému datu nepřekračuje hygienický limit stanovený součtem základní hladiny a korekce pro SHZ, pak je tato hodnota ekvivalentní hladiny akustického tlaku A tolerována a představuje tak sama o sobě limitní hodnotu staré hlukové zátěže pro daný případ. Znamená to, že limitní hodnota tolerovatelné SHZ může nabývat hodnot nejvýše do 70/60 dB pro denní/

/noční dobu. Tato hodnota má tedy logicky charakter dočasný (plovoucí) limitu, a to do doby, dokud nedojde k jejímu prokazatelnému zvýšení. To se pak považuje za změnu stavu existujícího k rozhodnému datu a režim tolerovatelné SHZ již nemůže být nadále uznán a vzniklý stav je nadále považován za nevyhovující. Pokud je stav nevyhovující, je třeba ho zařadit do režimu netolerovatelné SHZ a tedy do systému postupné realizace protihlukových opatření (PHO). Neznamená to, že musí být okamžitě řešen, ale musí mu být dána odpovídající prioritizace řešení, a to v souladu s jeho závažností.

Nejčastějším pochybením při uplatňování ustanovení o SHZ je jednak posouzení možnosti uplatnění režimu tolerovatelné SHZ k aktuálnímu datu a nikoliv k datu rozhodnému, dále pak to, že za limit SHZ je automaticky považována hodnota $L_{Aeq,16h} = 70$ dB a $L_{Aeq,8h} = 60$ dB, tedy maximálně přípustná hodnota SHZ, a nikoliv hodnota existující k rozhodnému datu. Pro bližší osvětlení lze uvést následující příklad:

Byla-li v denní době hodnota $L_{Aeq,16h}$ v chráněném venkovním prostoru staveb v okolí komunikace I. třídy k 1. 1. 2001 např. 64 dB, tedy nadlimitní, posuzuje se, zda lze přiznat režim SHZ. Jelikož je tato hodnota nižší než 70 dB, což je maximální možná hodnota pro denní dobu, lze tento režim přiznat, a to do doby než dojde k prokazatelné změně k horšímu. Tedy, po 1. 1. 2001 je limitem tolerovatelné SHZ hodnota $L_{Aeq,16h} = 64$ dB v denní době. Pokud v průběhu času dojde k navýšení hluchnosti prokazatelně nad tuto hodnotu, např. na 66 dB, nelze již nadále režim tolerovatelné SHZ přiznat a musí být zahájena činnost vedoucí k dosažení hodnot hygienického limitu bez příznání korekce na SHZ. To většinou pro provozovatele nadlimitního zdroje hluku znamená zažádat o časově omezené povolení jeho provozu a navrhnout režim protihlukových opatření podle § 31 zákona.

Z výše uvedeného logicky plyne, že u nových komunikací uvedených do provozu po 1. 1. 2001 nelze režim tolerovatelné SHZ přiznat za žádných okolností.

Je třeba uvést, že pojem SHZ byl do právního předpisu původně zaveden jako dočasný nástroj, s tím, že maximální hodnota tolerovatelné SHZ bude postupně, např. v pětiletých cyklech, snižována dokud hluchnost v okolí komunikací nebude snížena na podlimitní stav. Tento předpoklad se, bohužel, nenaplnil. Intenzita pozemní dopravy zejména po roce 2003, kdy ČR vstoupila do EU, výrazně stoupla a tím následně i hluchnost v okolí řady pozemních komunikací, a to zejména v obcích. Institut SHZ tak není možné z právního předpisu vypustit.

V souvislosti s uplatňováním režimu SHZ je třeba upozornit, že Ministerstvo dopravy a zejména Ředitelství silnic a dálnic pro účely řešení a financování protihlukových opatření u komunikací definují a používají pojem SHZ poněkud jiným způsobem než Ministerstvo zdravotnictví a orgány ochrany veřejného zdraví.

METODIKA A POSTUP PROKAZOVÁNÍ PLATNOSTI REŽIMU TOLEROVATELNÉ SHZ

Při posuzování možnosti použití režimu tolerovatelné SHZ je vždy třeba vycházet z filosofie a účelu zavedení tohoto institutu. Pro vlastní postup lze doporučit následující metodiku:

1. Zjistit a porovnat hodnoty intenzity a skladby dopravy:

- Pro roky 2000 a 2010 a pozemní komunikace na základě hodnot celostátního sčítání dopravy (CSD). Pozor – v roce 2005 změnilo ŘSD metodiku sčítání dopravy – jednotlivé sledované kategorie vozidel lze však vzájemně přepočítat. Pro železniční dráhy z údajů, které poskytne SŽDC.
- V období mezi pětiletými intervaly CSD je možno přednostně použít vlastní sčítání provedené podle technických podmínek Ministerstva dopravy TP 189, II. vydání z roku 2012 [3]. V krajním případě lze po-

užit růstové koeficienty pro přepočet odhadované intenzity dopravy z roku 2010 k posuzovanému roku.

2. Vypočítat akustickou emisi komunikace (hladina akustického výkonu jednotkového úseku komunikace nebo hladina akustického tlaku v referenční vzdálenosti od osy bližšího dopravního pruhu nebo koleje). Koeficienty pro obměnu vozového parku se nepoužijí, pokud nejsou přímo součástí výpočtového programu:

- výpočet použitím komerčního výpočtového programu,
- výpočet manuální např. dle metodiky: Výpočet hluku z automobilové dopravy, Manuál 2011 (Účelová publikace ŘSD ČR, Praha, listopad 2011) [4].

3. Zjistit rozdíl hodnot akustické emise komunikace pro posuzovaný rok a rok 2000.

4. Vyhodnotit rozdíl:

- Rozdíl leží v intervalu 0,1 – 0,9 dB – ve shodě s postupem uvedeným v příloze sdělení hlavního hygienika č.j. 40874/2008-OVZ-32.1.6-7.11.08 [5] (v případě rozdílu hodnot zjištěných měření ve shodě s § 20, odst. 4 nařízení vlády) nedochází ke změně, režim tolerovatelné SHZ lze zachovat.
- Rozdíl leží v intervalu 1,0 – 2,0 dB – došlo ke změně, ale vzhledem k nejistotám výpočtu (resp. měření) nelze tuto změnu považovat za prokazatelnou.
- Rozdíl je větší než 2,0 dB – změnu lze považovat za prokazatelnou a režim tolerovatelné SHZ již nelze nadále přiznat.
- Pokud je rozdíl záporný, tedy hluchnost od roku 2000 klesla, lze režim tolerovatelné SHZ zachovat.

5. Doporučení:

- Při aplikaci výše uvedeného postupu je třeba postupovat obezřetně, zvážit např. podle vlastního orientačního sčítání, zda od roku 2010 nedošlo oproti CSD k poklesu intenzity dopravy. Pokud ano, je třeba vycházet z vlastního regulérního sčítání.
- Pozor na skokové změny intenzity dopravy v navazujících sčítacích profilech CSD – v publikovaných výsledcích CSD mohou být ojedinělé chyby.
- Koeficienty nárůstu dopravy používat uvážene a jen v případě, že není k dispozici vlastní sčítání.
- Pokud není na posuzované komunikaci doprava sčítána, je třeba se obrátit na odbornou firmu, která se zabývá stanovením resp. odhadem dopravních intenzit.

6. Upozornění

- Akustická emise posuzované komunikace v obou porovnávaných rocích (tj. rok 2000 a posuzovaný rok) musí být zjištěna stejným postupem, tedy výpočtem podle téhož výpočtového programu, nebo měřeními, pokud je měření pro rok 2000 k dispozici. V žádném případě nelze použít kombinaci měření a výpočtu, tedy pokud např. hodnota pro jeden rok byla zjištěna výpočtem a pro druhý měřeními. A to i v případě, že jde o přepočet hodnot naměřených v posuzovaném roce na intenzity dopravy v roce 2000. Naměřené hodnoty lze použít pouze ke kalibraci výpočtového modelu.
- V případě použití výsledků měření, a to i v případě obou hodnot změřených v tomtéž místě chráněného venkovního prostoru přilehlé stavby, je jedno, zda budou tyto hodnoty uvažovány s korekcí na odraz nebo bez něj, ale musí být obě korigovány nebo nekorigovány stejným způsobem. Tzn., není možné stanovit rozdíl tak, že u jedné hodnoty bude korekce uplatněna a u druhé nikoliv. I při vyhodnocení rozdílu hodnot zjištěných měření se postupuje stejně jako v případě rozdílu hodnot zjištěných výpočtem, tj. podle bodu 4.

Logickým důsledkem uvedeného postupu je to, že byl-li v určitém případě přiznán režim SHZ, pak dojde-li v posuzovaném prostoru ke snížení hluchnosti z dopravy, může být režim SHZ zachován i nadále. Snížení

hlučnosti může být doloženo např. i jen deklarací snížení celkové intenzity dopravy resp. snížení podílu těžké nákladní dopravy.

ZÁVĚR

Článek se zabýval vysvětlením pojmu stará hluková zátěž a důvody pro jeho zavedení do právního systému zajišťující ochranu veřejného zdraví před hlukem. Zároveň byla nastíněna metodika postupu při rozhodování o možnosti uplatnění režimu tolerovatelné SHZ. Cílem je přispět k lepšímu pochopení smyslu pojmu staré hlukové zátěže a tím přispět k eliminaci chyb, ke kterým dochází v projekční praxi i v praxi orgánů ochrany veřejného zdraví. Je třeba mít na paměti, že ke konečnému rozhodnutí udělit či neudělit režim tolerovatelné SHZ je kompetentní výhradně místně příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

Kontakt na autora: tomas.hellmuth@zuova.cz

Použité zdroje:

- [1] Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
- [2] Nařízení vlády č.272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
- [3] TP 189 Stanovení intenzit dopravy na pozemních komunikacích (II. vydání). Praha: Ministerstvo dopravy 2012
- [4] Liberko, M., Ládyš, L. Výpočet hluku ze silniční dopravy. Manuál 2011. Praha: Ředitelství silnic a dálnic ČR, 2011
- [5] Sdělení hlavního hygienika č.j. 40874/2008-OVZ-32.1.6-7.11.08. ■

VYTÁPĚNÍ VĚTRÁNÍ INSTALACE

Webová prezentace časopisu VVI na stránkách www.stpcr.cz/vvi

- historie a současnost časopisu
- informace pro autory
- informace pro recenzenty
- soutěž o cenu prof. Pulkrábka
- obsahy všech čísel od r. 1958
- vyhledávací databáze
- plné verze vybraných článků
- dostupnost starších čísel

PremiAir
Flexible Solution - Effective Way

4.-7. 3.
2014
SE NA VÁS
TĚŠÍME NA

**aqua
THERM**
PRAHA

www.JANKA.cz

janka@janka.cz

(+420) 251 088 777

ALREADY 140 YEARS WITH YOU